

МАТЕРІАЛИ

УДК 78.071.1(477)"18/19"М.Колесса, С.Людкевич(092)

DOI 10.32782/2224-0926-2024-1-48-19

Горак Яким Романович
кандидат мистецтвознавства, доцент,
старший науковий співробітник
Меморіального музею С. Людкевича у Львові
доцент кафедри теорії музики,
Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка
<https://orcid.org/0000-0003-0707-8751>

МИКОЛА КОЛЕССА ТА СТАНІСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ: КОНТАКТИ, ЛИСТУВАННЯ ТА СПІВПРАЦЯ КОРИФЕЇВ

Взаємини між Станіславом Людкевичем і Миколою Колесою, які протривали коло 70 літ виняткові не лише фактом свого фізичного довголіття обох митців. Це довголіття супроводжувалося багатством їх заслуг для української музичної культури – кожного зокрема і обох спільно – тож їх творчі контакти набули історичного значення, що актуалізується статусом «корифея», застосовуваним до обох митців.

З уст Микола Філаретович записано багато спогадів, які в різній мірі обов'язково торкалися його взаємин з С. Людкевичем: ці спогади записали і опублікували Любов Кияновська, Ярема Гоян, Наталія Самотос-Баерле. Зрештою, М. Колесса сам написав окремі спогади «Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича». Цінність всіх тих мемуарів в тому, що це первинний матеріал для дослідження контактів обох митців, поданий безпосередньо «з перших уст». Позаяк у них Микола Філаретович згадує про події 50–60-річної давнини, то не дивно, що окремі фактичні деталі вказувалися неточно і на основі документального матеріалу потребують уточнення, а деякі (відомі з документальних джерел) – залишилися навіть не згаданими.

Микола Колесса і Станіслав Людкевич доводяться один одному далекими родичами. За генеалогічними дослідженнями З. Штундер, по материнських лініях їх родини сходяться прадідах – братах-священниках Миколі (прадідові М. Колесси) та Атаназієві (прадідові С. Людкевича) Коростенських¹.

За спогадами М. Колесси, його перші враження від С. Людкевича мали місце ще в дитинстві, задовго до повноцінного професійного спілкування з композитором. Ці дитячі враження малого Миколи були пов'язані з репетиціями хору «Львівського Бояна», які відбувалися в тодішньому приміщенні Вищого Музичного Інституту. У той час у хорі «Бояна» співали і батьки Миколи, тож хлопець вперше побачив композитора і запам'ятав цей момент. У спогадах про С. Людкевича М. Колесса стверджує, що це було 1907 р., коли інститут містився «в кількох кімнатах на другому поверсі будинку

¹ Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Том 1: 1879–1939*. Львів: ПП «Бінар», 2005. С. 37.

№ 25 на площі Ринок»². Це твердження неточне, оскільки в 1907 році інститут винаймав приміщення в «Народному Домі»³, а тільки на засіданні виділу 12 жовтня 1909 року В. Шухевич інформував про переселення установи на Площу Ринок, 22⁴. Згодом, з 1911 по 1914 роки, вже за директорування С. Людкевича, інститут винаймав приміщення на Площі Ринок, 24⁵, однак в 25-ому будинку ніколи не функціонував.

З 1912 р. М. Колесса навчається у Вищому музичному інституті по класу фортепіано. Початки його навчання в інституті припадають на роки директорства С. Людкевича і учень інституту міг тепер ближче спілкуватися з композитором як учень з вчителем. Згодом М. Колесса згадає, що в роки його навчання в інституті «теоретичні предмети були на низькому рівні. Може три-чотири учні ходили на музичну літературу до Людкевича. Його метода була заскладною й могла бути доброю для людей із солідною підготовкою, які не потребують рухатися від простішого до більш складного, як то звичайно робиться»⁶.

М. Колессі-учневі судилося стати свідком однієї з центральних музично-громадських подій періоду людкевичевого директорства. 9 і 10 березня 1914 року з нагоди 100-літнього ювілею Т. Шевченка на львівському Шевченківському вечорі С. Людкевич диригував третю і четверту частини «Кавказу». Дитиною М. Колесса запам'ятав цю подію і згодом оповідав у спогадах: «У кантаті є небезпечне місце. Добре то пам'ятаю. Людкевич заскоро подав вступ, потім зняв звук, назвав номер, і далі пішло. Був конфуз, але ми це ніколи Людкевичу не пригадували. Там є місце у фузі, у якому дуже легко помилитися. Людкевич не вмів диригувати, дуже кланявся, робив широкі жести. Але він врятував концерт тим, що взявся диригувати. Крім нього, ніхто б не зумів»⁷. У написаній раніше, до 100-літнього ювілею С. Людкевича, статті про диригентську діяльність композитора М. Колесса теж згадував цей інцидент, але відносив його не до виконання кантати у філармонії у березні 1914 р., а до Шевченківського концерту, який відбувся з нагоди Шевченківського січового «здвигу» 27 червня 1914 р. у «Спортивній палаті». Автор статті пише: «В кінці червня того ж 1914 року концерт [який відбувся в березні 1914 р. у філармонії. – Я. Г.] було повторено. У ньому взяли участь наші корифеї – співаки Модест Менцинський та Олександр Мишуга. Знову прозвучали третя й четверта частини кантати-симфонії «Кавказ», диригував С.П. Людкевич»⁸. Це твердження помилкове: передовсім, програма червневого концерту була зовсім інша, а спеціально щодо «Кавказу», то в березні звучала третя й четверта частини твору, а в червні – перша.

На засіданні Виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка 21 квітня 1920 р. за присутності С. Людкевича Миколі і Дарії Колессам було ухвалено знижку в оплаті за

² Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників* / Упоряд. З. Штундер. 2-е вид. Львів-Жовква: Місіонер 2014. С. 38.

³ Оповістки. *Діло*. 1907 / 202. 20 вересня. С. 3.

⁴ *Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка*. Підготовка тестів, вст. ст. Я. Горака. Тернопіль: Астон, 2014. С. 130.

⁵ Оповістки. *Наука в музичнім інституті Товариства ім. М.Лисенка у Львові*. *Діло*. 1911 № 154. 15 (2) липня. С. 5; Оповістки. *Наука в музичнім інституті Товариства ім. М. Лисенка у Львові*. *Діло*. 1911 № 182. 17 (4) серпня. С. 7.

⁶ Самотос-Баєрле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: Спогади*. Львів: Аверс, 2014. С. 133.

⁷ Самотос-Баєрле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: Спогади*. Львів: Аверс, 2014. С. 44–45.

⁸ Колесса М. Кілька слів про диригентську діяльність С.П. Людкевича. *Творчість С. Людкевича: 36. ст.* / Упоряд. М. Загайкевич. Київ: Музична Україна, 1979. С. 201.

навчання⁹. А на засіданні 20 січня 1922 р. М. Колесса серед інших учнів інституту був наділений стипендією¹⁰.

В інституті М. Колесса навчався по фортепіано у Марії Криницької і мав тут певні успіхи. Як піаніст молодий музикант звернув на себе увагу С. Людкевича. На записах елевів нижчих років навчання в інституті, які відбулися 20 червня 1920 р. в малому залі Товариства ім. М. Лисенка учень тоді 4-го року навчання М. Колесса виконав дві п'єси з «Лісових сцен» Р. Шумана¹¹. У опублікованій рецензії «Музичний огляд. Концерт М. Маслоюка, В. Барвінського і Чабанівної. Попис елевів Вищого музичного інституту» С. Людкевич, даючи характеристику пописам, зауважив: «Хоча й перед 15 роком життя означити ступінь і рід музикального таланту трудно і пророкувати кар'єру ризиковно, то все-таки про деяких adeptів фортепіано III і IV р. (приміром про Колессівну Дарію, Колессу Миколу, Охримовичівну й ін.) уже й нині в менші або більшій мірі можна сказати, що при дальшому змаганні й умілому веденні не заведуть у них покладених надій»¹².

На вечорі з творів Л. Бетовена до 150-ліття з дня народження композитора і декларувався як попис елевів старших років, що відбувся 16 грудня 1920 р. зі вступним словом В. Барвінського, М. Колесса виконав «Патетичну сонату» віденського класика. Про цей свій піаністичний виступ у спогаді про С. Людкевича Микола Філаретович напише, що «опісля хвалив мене, як теж вітав мою вчительку, яка була з того дуже задоволена»¹³. У рецензії під заголовком «Музичний огляд. Концерт з творів Бетховена», опублікованій 1921 р. С. Людкевич зазначав: «З продукцій фортепіано замітніші були: п. І. Макухівна (2-га і 3-тя частини концерту C-dur), О. Бандрівської (соната ч. 18 Es-dur 1-ша і 2-га частини) і п. Крушинської («Пасторальна» соната D-dur). Але й три прочі точки, які обіймали по одній частині, а саме 1 ч. сонати «Патетичної», 1 ч. сонати G-dur (op. 31 № 1) і 1 ч. сонати D-dur (op. 31 № 3), відіграні елевами V VI року (М. Колесса, М. Рибчаківна й І. Цурковська), стояли більш-менш, хоч і не однаково, на висоті задачі»¹⁴.

М. Колесса мав нагоду пізнати С. Людкевича як педагога-філолога у філії Академічної гімназії, де він навчався в 1917–1923 роках. У шостому класі гімназії курс української літератури вів С. Людкевич. «Коли я був у 6-ому класі, він був цілий рік нашим вчителем. Українську літературу він сам дуже любив і цікаво викладав. У мене досі зберігся зошит контрольних робіт з його помітками, поправками, оцінками, тощо, зробленими синім олівцем»¹⁵ – згадував М. Колесса.

⁹ Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка. Підготовка тестів, вст. ст. Я. Горака. Тернопіль: Астон, 2014. С. 301.

¹⁰ Книга протоколів Музичного товариства імені Миколи Лисенка. Підготовка тестів, вст. ст. Я. Горака. Тернопіль: Астон, 2014. С. 313.

¹¹ Програма «Попису елевів нижчих років Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка», що відбулася 20 червня 1920 р. зберігається у домашньому архіві С. Людкевича (інв. № 2489).

¹² Людкевич С. Музичний огляд. Концерт М. Маслоюка, В. Барвінського і Чабанівної. Попис елевів Вищого музичного інституту. Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упоряд., ред. З. Штундер. Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 457.

¹³ Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича // *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання, доповнене. Львів, Місіонер, 2014. С. 40.

¹⁴ Людкевич С. Музичний огляд. Концерт з творів Бетховена. Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* Упоряд., ред. З. Штундер. Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 462.

¹⁵ Колесса М. . Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання, доповнене. Львів, Місіонер, 2014. С. 41.

В 1920–1921 рр. С. Людкевич робить заходи щодо створення при Товаристві ім. М. Лисенка симфонічного оркестру. Товариством була запропонована суспільності Відозва, в якій акцентувалася потреба створення симфонічного оркестру і закликала до участі та фінансової допомоги. Крім основної фінансової проблеми (брак коштів), проблемою було й те, що не було ані достатньої кількості інструментів (особливо духових), не завжди були учителі, а через те й не зголошувалися учні на навчання. М. Колесса був серед тих учнів, які ризикнули освоїти новий, невідомий інструмент. У спогадах про це він зазначає: «Одні брали інструменти, а потім знеохочувалися й віддавали, інші взяли і десь зникли. Я, наприклад, дістав вальторну й сам собі «дув». Пробував зіграти акорд – вийшло, але то треба було вчити. Я уживав вальторну як сигнальний інструмент, а то, властиво, ніжний, тонкий інструмент. [...] Розвитку оте починання Людкевича не отримало. Якось зникло. Я віддав інструмент Людкевичу, як закінчилася українсько-польська війна»¹⁶.

З 1924 р. М. Колесса виїхав до Праги, де навчався у двох закладах: у Празькій консерваторії по класу композиції в Оттакара Шіна та класу диригування у П. Дедечека, М. Долежіля і О. Острчіля, а також на філософському факультеті Празького університету, які завершив 1928 року, а згодом – у Школі вищої майстерності у Вітезслава Новака (1928–1931 рр.). За час перебування М. Колесси в Празі, він мав зустріч там з С. Людкевичем. Було це в жовтні – листопаді 1926 р. Зі Львова С. Людкевич виїхав 10 жовтня, у Празі зустрівся зі своїми друзями – Володимиром Старосольським, Олександром Колессою, Людвіком Челянським, на прохання Ф. Штешка читав лекцію у Вищому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова. Зустріч з С. Людкевичем М. Колесса згадує так: «Він [Людкевич. – Я. Г.] відвідував концерти, оперні спектаклі, знайомився з деякими чеськими музикантами тощо. Я зустрічався тоді з Станіславом Пилиповичем і був навіть разом з ним на празькій прем'єрі опери Альбана Берга «Воцтек» у Національному театрі, коли реакційна частина аудиторії вчинила після спектаклю величезний скандал з криками, свистами і т.п.»¹⁷.

1928 р. відзначалося 25-ліття існування Музичного товариства ім. М. Лисенка і Вищого музичного інституту при ньому. С. Людкевич звернувся листовно до свого молодшого колеги в Празі з пропозицією надіслання голосів і партитури «Української сюїти» для виконання на ювілейному концерті (текст листа, на жаль, не відомий). М. Колесса дослухався побажання композитора. На засіданні Виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка 4 жовтня 1928 року С. Людкевич, «подає присутним до відома начерк програми ювілейного концерту та пляни відносно самого концерту, а саме: в програму концерту увійшовби якийсь твір Лисенка, рапсодія Барвінського, рапсодія Людкевича, *suita* М. Колесси та один з найновіших творів Придніпрянських композиторів. Диригентами булиб Д[окто]р Людкевич, дир[ектор] Барвінський, М. Колесса (якому требаб звернути кошти подорожі з Праги, що винеслоб около 160 зл[отих]) і Л. Туркевич»¹⁸. За цитованим документом, спочатку передбачалося, що молодий автор сам диригуватиме свій твір на концерті.

Довкола процесу підготовки цього виконання групується тематика 4 листів М. Колесси до С. Людкевича (їх наводимо у повному тексті у додатку до статті), які зберіглися

¹⁶ Самотос-Баерле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: спогади*. Львів: Аверс, 2014. С. 97.

¹⁷ Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання, доповнене. Львів, 2014. С. 42.

¹⁸ *Протоколи Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Упоряд. Я. Горак. Львів: Априорі, 2019. С. 120.

у домашньому архіві Інспектора, і охоплюють період з жовтня по грудень 1928 року. У першому листі від 4 жовтня 1928 р., надсилаючи нотний матеріал твору, М. Колесса просить про надіслання офіційного запрошення для участі в концерті, щоб мати можливість для оформлення візи на подорож. В деталях цей лист дуже близько підходить до того, що говорив С. Людкевич на засіданні Виділу Товариства. З другого листа, від 17 жовтня 1928 р., стає зрозуміло, що приїхати диригувати своїм твором М. Колесса не зможе і просить С. Людкевича «вивести» твір. У третьому листі від 27 жовтня уточнювалися і обговорювалися текстові деталі партитури.

На ювілейному концерті, який відбувся 16 грудня 1928 р. у Міському театрі¹⁹ прозвучала «Українська сюїта» М. Колесси разом зі «Стрілецькою рапсодією» С. Людкевича Диригував виконанням твору С. Людкевич (фото 1).

Після концерту С. Людкевич поділився враженнями про твір і виконання у листі до молодого автора. Цей лист, без зазначення дати, був опублікований в повному тексті двічі: у книзі Я. Гояна та В. Пилип'юка²⁰, а також – згодом – у спогадах М. Колесси

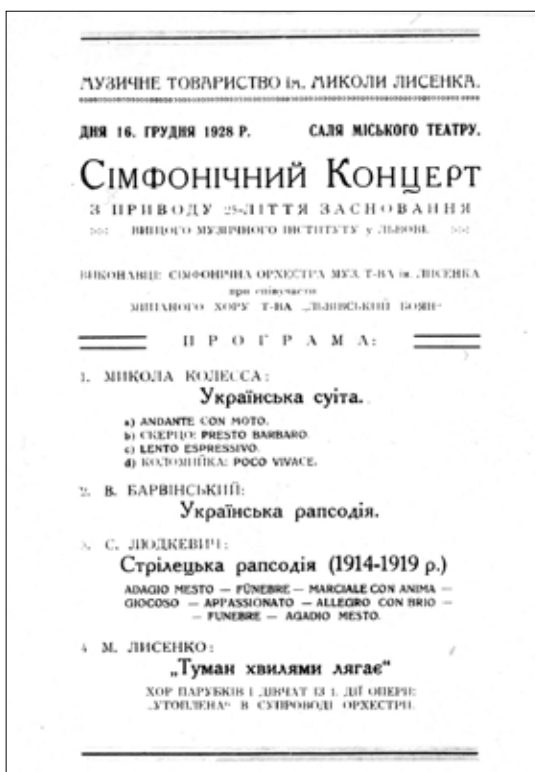

Фото 1. Афіша симфонічного концерту, що відбувся у залі львівського міського театру 16 грудня 1928 р. з приводу 25-ліття заснування Вищого музичного інституту у Львові

¹⁹ Програма цього концерту зберіглася у домашньому архіві С. Людкевича (Меморіальний музей Станіслава Людкевича (тут і далі – ММСЛ), інв. № 2528).

²⁰ Гоян Я., Пилип'юк В. *Микола Колесса. Лицар нації*. Львів: Світло й тінь, 2003. С. 141. Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання, доповнене. Львів, 2014. С. 42–43.

про С. Людкевича. З листа дізнаємося, що Товариство ім. М. Лисенка зі значним запізненням повернуло авторові ноти; автор листа визнає, що виконання твору вдалося, а також ділиться враженнями про твір: «Я особисто тепер найбільше полюбив 3-тю і 4-ту частину. І-ша є собі симпатична і вдячна, але ще не дуже оригінальна, а 2-га має дуже інтересну, химерну середню частину. А щодо інструментації і деякого технічного переведення *Allegro barbaro* (Скерцо. – Я. Г.), мав би я деякі ще застереження. Якби Ви мали ще що-небудь оркестрального, чи камерно-симфонічного, то прошу Вас заздалегідь і нам прислати» – писав у листі С. Людкевич.

Відповіддю на цей лист С. Людкевича є четвертий – від 21 грудня 1928 р. – останній з збережених лист М. Колесси. У ньому М. Колесса писав: «Високоповажаний Пане Доктор! Передусім щиро дякую Вам за дуже совісне виведення моєї «суїти». Се, що вона була на програмі Ювілейного концерту Музичного Товариства ім. М. Лисенка, як також і се, що репрезентант музичної культури у нас, в Галичині, котрим саме є Ви, Пане Доктор, піднявся вивести першу мою оркестральну композицію, є для мене великою честю. Розумію вповні, що виведення не могло бути бездоганне, а то з технічних причин, як приміром незіграна, штукавана оркестра, труднощі з робленням проб і т.п. Однак сам факт, що моя суїта була грана у нас, на рідній землі, значить для мене вже дуже багато. Дуже відрадним явищем є се, що наша публіка зачинається інтересуватися музикою. Суспільність треба і в сім напрямі виховувати, а на сім полі маєте Ви, Пане Доктор, також великі заслуги. Що до поодиноких частин моєї суїти, то мені найбільше подобається 2-га і 3-тя частина. Найменше ціную IV-ту частину, коломийку. Найліпше в оркестрі звучить після мене I-а і III-а частина. За бліда інструментаційно є коломийка, вже при кінці».

Після повернення з навчання у Празі, 1931 р. М. Колесса повертається до Львова і знаходить місце праці у Вищому музичному інституті. Як зізнається він сам, завдячував тим місцем В. Барвінському і С. Людкевичу – чільним постатям і керівникам інституту того часу. На засіданні Виділу Товариства ім. М. Лисенка 15 жовтня 1931 р. «ухвалено заангажувати п[ана] Миколу Колессу до навчання теоретичних предметів – а головню діригентури»²¹. На наступному засіданні Миколу Колессу було прийнято в члени Товариства²². Вперше бачимо М. Колессу присутнім на Загальних зборах товариства 22 листопада 1931 р.

З «Книги протоколів» засідань Виділу Товариства очевидно, що М. Колесса відвідував щорічні загальні збори Товариства, однак ніколи не вибирався до складу керівного Виділу, не вносив безпосередньо ніяких ініціатив, зауважень щодо біжучих справ Товариства. Однак як педагог інституту і затребуваний диригент зробив багато суттєвого (фото 2).

Першим важливим здобутком М. Колесси, який відразу мав успіх і резонанс, було проведення диригентських курсів. Курси ці започаткував, і вперше 1924 року провів С. Людкевич, однак М. Колессі вдалося надати їм нового наповнення і вигляду. Зокрема, викладався тут не лише курс диригентури, але й цілий комплекс музично-теоретичних дисциплін, які давали комплексну базову музичну освіту диригенту. Читати ці дисципліни залучалися інші педагоги – Нестор Нижанківський чи Борис Кудрик. «Після того,

²¹ *Протоколи Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Упоряд. Я. Горак. Львів: Априорі, 2019. С. 203.

²² *Протоколи Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Упоряд. Я. Горак. Львів: Априорі, 2019. С. 204.

Фото 2. Учасники та педагоги курсів диригентів в інституті. У першому ряду сидять зліва направо: Борис Кудрик, Микола Колесса, Станіслав Людкевич, Василь Барвінський, Нестор Нижанківський

як у точності оволодівали всім курсом від початків, від малої теорії музики, я їх ангажував до диригування хором інституту. При кінці вони діставали свідоцтва й вертали до себе. То була щодення й дуже інтенсивна робота – від десятої години до першої або другої, потім перерва й після обіду знову»²³ – згадував М. Колесса. У 1935 р. такі курси тривали два з половиною місяці і, за дописом про них в пресі, крім диригентства і музично-теоретичних дисциплін, до комплексу дисциплін входили режисерія аматорських театральних гуртків, бібліотекарство і методика позашкільної освіти²⁴. На засіданні Виділу 1 квітня 1935 р. С. Людкевич реферував проведення цих курсів, зазначаючи «надзвичайно вміле схоплення професором Колессою научного матеріалу завдяки якому елєви за той короткий час добули тахітум потрібного знання»²⁵. Ймовірно, саме з цих курсів була зроблена групова фотографія слухачів та педагогів диригентських курсів при Музичному інституті, яка зберіглася в домашньому архіві С. Людкевича²⁶: на ній у першому ряду сидять Б. Кудрик, М. Колесса, С. Людкевич, В. Барвінський, Н. Нижанківський (фото 3).

Також, поруч з С. Людкевичем, в інституті М. Колесса читав музично-теоретичні дисципліни, як про це свідчить справоздання директора з діяльності Музичного інституту за шкільний 1933/34 роки. З відкриттям на початках 30-х років ХХ століття у різних районах Львова своєрідних філій інституту т. зв. експонуючих класів, М. Колесса викладав і там: із протоколу засідання Виділу 9 вересня 1935 р. виходить, що працював

²³ Самотос-Баєрле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: спогади*. Львів: Аверс, 2014. С. 176–177.

²⁴ Оповідки. Дво- і півмісячний діригентський курс. *Новий час*. 1935. № 220. 4 жовтня. С. 7.

²⁵ *Протоколи Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Упоряд. Я. Горак. Львів: Априорі, 2019. С. 320.

²⁶ ММСЛ, інв. № 3774.

Фото 3. Учасники та педагоги диригентських курсів. Львів, 1935.
У першому ряді сидять зліва направо: Борис Кудрик, Нестор Нижанківський,
Василь Барвінський, Станіслав Людкевич, Микола Колесса

він у експонованих класах на Личакові і на Богданівці²⁷. Роботу при централі Інституту у Львові в 1936 р. М. Колесса суміщав з педагогічною роботою в Стрийській філії і мав там навіть конфлікт з очільником філії Володимиром Котовичем²⁸, який розглядався на засіданнях Виділу централі. Залагоджувати конфлікт на засіданні Виділу 25 червня 1936 р. було делеговано С. Людкевича та І. Копача.

Коли з 1936 р. у Вищому музичному інституті відкрився клас оперної підготовки і було започатковано постановки оперних фрагментів силами учнів інституту, М. Колесса був незмінним диригентом цих вистав. Так, до вшанування 25-ліття смерті М. Лисенка 1937 р. було поставлено «Ноктюрн» М. Лисенка та «Вечорниці» П. Ніщинського (в оркестровій редакції С. Людкевича). У 1938 р. здійснено постановка окремих дій «Фауста» Ш. Гуно, у 1939 – «Євгеній Онегін» П. Чайковського і фрагменти «Аїди» Дж. Верді. Всі ці постановки мали неабиякий розголос у пресі²⁹.

Педагогічну роботу в інституті М. Колесса впродовж 1931–1933 рр. суміщав з диригентською працею у хорі товариства «Львівський Боян». На той час С. Людкевич був першим диригентом хору, а М. Колесса – другим і їх співпраця тут істотно підняла майстерність хору до високопрофесійного рівня. «Як я вернув з Праги – згадує про це

²⁷ *Протоколи Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Упоряд. Я. Горак. Львів: Апріорі, 2019. С. 327.

²⁸ Самогос-Баерле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: спогади*. Львів: Аверс, 2014. С. 175–176.

²⁹ Детальніше про це дивись: Горак Я. *Музичне товариство імені М. Лисенка та Вищий музичний інститут у Львові в 20–30-х роках ХХ століття. Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)*. Підготовка текстів, коментарі, післямова Я. Горака. Апріорі, 2019. С. 635–647.

М. Колесса, – зразу вхопилися за мене як за помічника Людкевича в «Бояні». Хор ледве клигав. Головою «Бояна» був Іларіон Гриневецький, головним диригентом – Людкевич. Основну роботу робив я. Людкевич писав нові твори, я їх відразу виконував з «Бояном». Мамця співала в альтях, тато – в басах. Людкевич співав у тенорах – серйозно співав і був гальтером – тим, що тримає й тягне за собою інших хористів»³⁰. Хоч діяльність М. Колесси у «Бояні» не була тривалою (через погану відвідуваність репетицій диригент покинув цю роботу і заснував згодом свій «Студіо-хор»), проте дала деякі яскраві, кульмінаційні концерти в історії цього хору. Зазначимо лише деякі з них.

Передовсім, це відзначення 1932 року 40-ліття з часу заснування «Бояна». До цієї нагоди С. Людкевич написав кантату «Наша думка, наша пісня», яка була виконана під диригентурою автора на ювілейному вечорі-концерті у Львівському оперному театрі 13 березня 1932 року. На цьому вечорі як диригент виступив і М. Колесса з виконанням хорового циклу Ф. Колесси «Обжинки» і кантати М. Лисенка «Радуйся, ниво неполитая». У домашньому архіві С. Людкевича зберіглася низка групових фотографій з цієї урочистості, на яких серед інших зазнято М. Колессу і С. Людкевича³¹. До нагоди ювілею С. Людкевич написав також статтю «У сорокліття «Львівського Бояна» (1891–1931)» з поданим у ній оглядом діяльності хору.

Друга знаменна подія – академія за участі «Львівського Бояна» з нагоди відкриття надмогильного пам'ятника Іванові Франкові. У програмі концерту звучали «Каменярі» С. Людкевича, а М. Колесса був одним із диригентів програми. М. Колесса згадує: «А потім настав день, це було навесні 1932 року після концерту, присвяченого Іванові Франку, на якому я диригував першим виконанням симфонічної поеми «Каменярі», коли Станіслав Людкевич відкрив мені, учневі, диригентську дорогу. Наступного дня він підійшов до мене, подякував за успіх «Каменярів» і сказав, вручаючи на все життя диригентську паличку: «Відаю вам, пане-товаришу, свою булаву і передаю у ваші руки свій пост. Я вірю, що ви колись теж будете мати, кому її передати». І це були не просто слова, віра в дальший розвиток талантів нашого народу, а самопожертва Учителя. Станіслав Людкевич перестав диригувати, хіба раз блиснув талантом через три роки, виконавши з хором «Львівський Боян» і міським симфонічним оркестром свою чудову кантату «Заповіт»³². Описана подія справді символічна: побачивши в М. Колесі першого професійного українського диригента, С. Людкевич, який до того часу як передовий професійний музикант сповняв диригентські функції (організація при Товаристві М. Лисенка симфонічного оркестру і інавгураційний концерт того колективу, диригентські виступи з «Бояном», проведення диригентських курсів тощо), передає естафету молодому колезі. Однак, у сказане слід внести уточнення: Франківський концерт, на якому під орудою М. Колесси виконано симфонічну поему «Каменярі» С. Людкевича, відбувся весною не 1932 р., а 28 травня 1933 р. – на академії з нагоди відкриття надмогильного пам'ятника Франкові на Личаківському цвинтарі. Це не було перше виконання твору С. Людкевича, оскільки симфонічна поема написана в 1924–1925 роках і вперше виконана у залі товариства ім. М. Лисенка 6 червня 1926 р., що зафіксовано й опублікованою рецензією В. Барвінського на цей концерт³³ з першим музикознавчим аналізом

³⁰ Самогос-Баєрле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: спогади*. Львів: Аверс, 2014. С. 170.

³¹ ММСЛ, інв. №4171.

³² Гоян Я., Пишлип'юк В. *Микола Колесса: Лицар нації* Львів: Світло й тінь, 2003. С. 159.

³³ Барвінський В. Музичні замітки (Симфонічна поема Ст. Людкевича «Каменярі» і кантата Стеценка «Єднаймося») // *Діло*. 1926. № 136, 23 червня, с. 2–3. Цікаво, що в рецензії імені М. Колес-

людкевичевого твору. Ця передача естафети не стала ознакою припинення С. Людкевичем диригентської діяльності, як це згадує М. Колесса, а тільки точкою поступового відходу від диригентської професії. «Заповіт», написаний 1935 р., справді вперше виконаний на Шевченківському вечорі у львівському оперному театрі 15 березня 1936 р. під керівництвом С. Людкевича. Але крім цього, С. Людкевич диригував ще своїм «Кавказом» на Шевченківському вечорі 1939 р., з репетиції якого зберіглася фотографія – єдина фотографія, яка фіксує диригуючого С. Людкевича.

Разом з С. Людкевичем М. Колесса був серед присутніх на перших конституюючих Загальних зборах Союзу Українських Професійних Музик (СУПРОМ) 12 квітня 1934 р. і на тому ж засіданні був обраний до керуючої Ради спілки, спочатку зайнявши посаду касієра. Переобираючись з року в рік в Раді СУПРОМу М. Колесса був її членом протягом всього часу існування спілки. Як свідчать протоколи засідань Ради, займав в ній доволі активну, діяльну позицію: бачимо його присутнім разом з С. Людкевичем на кожному засіданні, часто співпрацює з іншими членами в різних напрямках діяльності Союзу. Так, на засіданні 27 квітня 1934 р. він – один з ініціаторів організації і функціонування педагогічної, виконавчої та композиторської секції, а після юридичного утвердження тих секцій співпрацює з кожною з них, зокрема – у протоколі засідання 14 жовтня 1934 р. М. Колесса зафіксований як секретар композиторської секції.

Серед найвагоміших справ, до реалізації і вирішення яких долучався М. Колесса у СУПРОМі, зазначимо, передовсім, участь у зборі матеріалів (рукописів, програмок і знімків композиторів і виконавців) для музичної ділянки загально-мистецької Педагогічної виставки³⁴, які підготував і в 1935 р. провів Національний музей у Львові; участь в організації того ж 1935 р. конференції для преси (М. Колессу делегували до видавництва газети «Мета», С. Людкевич – у газети «Діло» і в товариство «Рідна Школа»³⁵); на засіданні Ради 5 березня 1937 р. «Рада постановляє вести підготовчу працю для утворення української фільгармонії. Завдання перебирають на себе М. Колесса і В. Барвінський, які мають працювати в порозумінню із Товариством Музичним ім. Лисенка»³⁶. На засіданні 18 листопада 1937 р. М. Колесса разом з С. Людкевичем серед інших були призначені у комісію СУПРОМу, яка мала займатися організацією музичної ділянки до ювілею товариства «Просвіта», яке мало відбутися в 1938 р., але не відбулося із-за заборони польської влади³⁷. Цікавою, але мабуть нереалізованою залишилася ідея перейменування «Студіо-хору», заснованого М. Колессою, на хор СУПРОМу: таку ідею

си не згадано, а про виконання людкевичевого твору сказано лише одним пасажом: «Виконання «Каменярів» симф. оркестрою якнебудь доволі далеке було від ідеалу, – все таки, беручи під увагу перепони та труднощі серед яких іде праця над виведенням такого твору, заслуговує на признання» (с. 3).

³⁴ Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик: Матеріали і документи*. Редактори-упорядники В. Сивоhip, Р. Стельмашук. Львів: Сполом, Видавництво М.П. Коць, 1997. С. 83.

³⁵ Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик: Матеріали і документи*. Редактори-упорядники В. Сивоhip, Р. Стельмашук. Львів: Сполом, Видавництво М.П. Коць, 1997. С. 85.

³⁶ Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик: Матеріали і документи*. Редактори-упорядники В. Сивоhip, Р. Стельмашук. Львів: Сполом, Видавництво М.П. Коць, 1997. С. 109.

³⁷ Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик: Матеріали і документи*. Редактори-упорядники В. Сивоhip, Р. Стельмашук. Львів: Сполом, Видавництво М.П. Коць, 1997. С. 119.

на засіданні Ради 5 січня 1938 р. висунув В. Витвицький³⁸, однак вирішення було відкладене і до обговорення цього питання згодом не поверталися. Окрім наведених справ, М. Колесса долучався також до участі в організованих спілкою концертах.

З діяльністю М. Колесси у СУПРОМі пов'язана його публікація 1935 р. статтю «На музичні теми»³⁹. У ній автор констатує, що попри бурхливий розвиток української музики, все одно українцям доводиться наздоганяти ще європейський музичний розвиток. У пошуку причин цього явища автор проглядає по генераціях історію української музики, в основному – у Галичині, почавши від Д. Бортнянського і його впливу на галицьких композиторів. Причинами автор називає загальні – історичні (століття неволі, відсутність державності) та соціальні (панщина), – а також спеціальні: відсутність на початку XIX ст. світської інтелігенції, розвиток музики і мистецтва у Галичині силами лише священників, відсутність можливості здобуття фахової музичної освіти, недостатність фахових шкіл. Кроки в напрямку фахової освіти М. Колесса пов'язує з поколінням, яке створили товариство «Боян», Музичне товариство ім. М. Лисенка, Вищий музичний інститут. Створенням інституту завершується підготовчий період музично-культурного життя Галичини, а починається новий період розбудови, в якому основним має стати тип музиканта-професіонала. «На границі одного й другого стоїть постать Станіслава Людкевича, сильно зв'язана з розвоєм Вищого Музичного Інституту у Львові, яка не лише завершує всі осяги минулої епохи, але своїм великим талантом і музично-творчим розмахом зачинає новий період, головню в ділянці композиції. Людкевич це перший в Галичині наш компоніст, так сказати б, великого формату, і хоч не живе з музики, то своїм фаховим вишколом, великим талантом та цілим своїм відношенням до музики сильно зближений до типу професійного музиканта»⁴⁰ – окреслює М. Колесса роль С. Людкевича у процесі становлення музичного професіоналізму в Галичині. Крім С. Людкевича, М. Колесса дає характеристики ряду музичних діячів, які репрезентували на той час музикантів-професіоналів – А. Вахнянина, Д. Січинського, В. Барвінського, Н. Нижанківського та З. Лиська. Саме отим підкресленням ролі музиканта-професіонала тематика статті кореспондує з діяльністю СУПРОМу.

Наприкінці 30-х років XX століття диригентська діяльність М. Колесси попадає в поле зору С. Людкевича як музичного критика. Так, зокрема у рецензії на концерт 17 січня 1938 р. в залі Народного Дому, кошти з якого йшли на будову церкви св. Івана Богослова у Львові⁴¹, рецензент зауважив: «Смичковий оркестр елевів В[ищого] музичного інституту під орудою проф. М. Колесси виконав свою відповідальну партію в «Концерто гроссо» Генделя з подиву гідною прецизійністю та тонкістю ритміки й динаміки. Здається, що такий оркестральний гурт, при пильнім і раціональнім плеканні та плановій організації діла, міг би стати добрим зав'язком симфонічного оркестру у нас, про що в останніх часах стільки говорилося»⁴². А в рецензії на Шевченківський

³⁸ Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові // *Союз Українських Професійних Музик: Матеріали і документи* / Редактори-упорядники В. Сивохіп, Р. Стельмащук. Львів: Сполум, Видавництво М.П. Коць, 1997. С. 125.

³⁹ Колесса М. На музичні теми. *Новий час*. 1935, № 56. 15 березня. С.6; № 60. 20 березня. С. 4; № 61. 21 березня. С. 6; № 62. 22 березня. С. 5; № 64. 24 березня. С. 6.

⁴⁰ Колесса М. На музичні теми. *Новий час*. 1935 № 62. 22 березня. С. 5.

⁴¹ Програмка цього концерту зберілася серед домашнього архіву С. Людкевича (ММСЛ, інв. № 2625).

⁴² Людкевич С. Концерт на будову церкви св. Івана Богослова у Львові (І.С. Барвінський та оркестр елевів В. Муз. Інституту). Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упоряд. ред. З. Штундер. Т.2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 574.

концерт, підготований самоосвітнім гуртом «Домінанта» проведений 15 травня 1938 р., С. Людкевич писав: «На висоті стояли також дві хорові продукції, ведені проф. М. Колессою (тільки ж перша з них – «Кант Розп'яттю Христовому» Лисенка – змістом трохи відбігала від Шевченківського стилю)»⁴³.

З приходом радянської влади до Галичини, а відтак – відкриттям у Львові державної консерваторії ім. М. Лисенка в січні 1940 р., обидва діячі співпрацюють у консерваторії: С. Людкевича було призначений на посаду очільника кафедри теорії музики, а М. Колесса починав свою педагогічну роботу на кафедрі композиції. 1947 р. кафедру композиції було приєднано до кафедри теорії музики під керівництвом С. Людкевича і обидва митці стали колегами по кафедрі.

В лютому 1940 року М. Колесса як диригент симфонічного оркестру львівської філармонії виїздить з колективом на гастролі до Києва, де у концертній програмі диригував «Веснянками» С. Людкевича. 28 березня того року М. Колесса разом з С. Людкевичем їздили до Києва для участі у Всесоюзному пленумі оргкомітету Спілки радянських композиторів, присвячений творчості українських композиторів. 13 жовтня того ж року обоє митців у Львові присутні на виїзному засіданні президії Спілки композиторів, на якому очільником львівського відділення став В. Барвінський.

В лютому березні 1941 р. М. Колесса диригував виконанням «Кавказу» С. Людкевича разом з «Веснянками». «Кавказ» співала капела «Трембіта», головним диригентом якої був О. Сорока. М. Колесса згадує, що це було «перше виконання «Кавказу» професійним хором та оркестром. Було це навесні 1941 року. Мені доручили силами хорової капели «Трембіта» і симфонічного оркестру Львівської філармонії виконати цей величний твір нашого Майстра. Я з великим хвилюванням узявся за роботу, аналізував і засвоював партитуру, радився з автором, який ходив на всі репетиції і був задоволений з мого трактування твору»⁴⁴. У спогадах про композитора М. Колесса розкриває деталі тогочасної праці над твором: поради С. Людкевича відносно темпів у четвертій частині, запропонована диригентом поправка у другій частині на словах «коли вона прокинеться»⁴⁵. Думку про те, що це виконання – перше, здійснене професійним хором і оркестром М. Колесса повторює у своїх спогадах про С. Людкевича, повторює його і З. Штундер на сторінках монографії про композитора⁴⁶. Її слід відкоригувати, адже й до того (зокрема, в 1925, 1927 роках) твір виконувався «Бояном», який також був професійним хором. Виконання справді мало успіх. У рецензії В. Барвінський зазначав, що воно «було на справжній мистецькій висоті. Усю душу вклав талановитий диригент у виконання цих творів. І можна сказати, що він вперше розкрив усю велич, все багатство твору «Кавказ»⁴⁷. 12 квітня 1941 р. М. Колесса як диригент з капелою «Трембіта» виконував «Кавказ» С. Людкевича вперше у Києві, але без присутності автора.

⁴³ Людкевич С. Концерт Шевченка, влаштований самоосвітнім гуртком В. музичного інституту ім. Лисенка. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упоряд., ред. З. Штундер. Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 592.

⁴⁴ Гоян Я., Пилип'юк В. *Микола Колесса. Лицар нації*. Львів: Світло й тінь, 2003. С. 159.

⁴⁵ Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників* Упоряд. З. Штундер. Друге видання, доповнене. Львів: Місіонер, 2014. С. 48.

⁴⁶ Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Том 2: 1939–1979*. Львів-Жовква: Місіонер, 2009. С. 18.

⁴⁷ Барвінський В. Два концерти. *Вільна Україна*. 1941. № 78. 3 квітня.

З німецькою окупацією Галичини М. Колесса і С. Людкевич співпрацювали в Інституті народної творчості, а коли в березні 1942 року німецька влада дозволила відкрити у Львові Державну музичну школу з українською мовою навчання у приміщенні колишнього Вищого музичного інституту – С. Людкевич і М. Колесса стали її педагогами.

У той час Микола Філаретович покинув Львів і знайшов для себе місце проживання і праці в Станіславі: він працює диригентом станіславівського хору «Думка». «Це була для мене приємна робота. Оркестр мав п'ять репетицій у тиждень, з ним я працював удень, а ввечері проходив spacerком на репетиції хору, два-три рази на тиждень [...] З «Думкою» зробив два концерти – обидва виїзні. Перший – у Львові в будинку «Gwi-azdy» на Короленка при битком набитій залі – вдавсь дуже гарно, навіть не сподівалися. [...] Зліпили гарну програму: спочатку музика другої половини дев'ятнадцятого століття – Вербицький, Лаврівський, Матюк, потім співали Гайворонського й стрілецькі пісні в моїх обробках. Людкевич написав гарну рецензію на концерт»⁴⁸. Згаданий концерт відбувся 3 травня 1942 р. в Інституті народної творчості. Крім перелічених у спогаді творів, виконувалися також «Закувала та сива зозуля» Ніщинського, «Що то за грім» Ф. Колесси, «Гуляли» О. Нижанківського. Рецензія С. Людкевич на концерт п.з. «Небуденний концерт української пісні. Станіславівський хор «Думка» у Львові» справді була опублікована у «Львівських вістях» 1942 р. У рецензії С. Людкевич так охарактеризував роботу диригента з колективом: «В останньому році, чи навіть півроці, хор скористав з перенесення Миколи Колесси зі Львова до Станіслава та опинився кілька місяців під його проводом. Хоч і як короткий був це час, наслідки праці знаменитого диригента та музичного педагога виявилися зразу. Хор піднявся бистро на справжню мистецьку висоту. І не можна сказати, щоб голосовий склад хору міг імпонувати, за винятком деяких симпатичних солістів [...]. Але не лиш у голосах лежить правдиве мистецтво хору, а саме в тому, щоб зі скромних і обмежених голосових засобів добути найбільші можливості в поєднанні та згармонізованні звукового матеріалу, як теж у виконанні творів. А під тим оглядом праця диригента виявила за такий короткий час незвичайні наслідки»⁴⁹. Серед тих наслідків рецензент зазначає зіспівання і зразкова дикція хору, динаміка і проведення лінії динамічних ефектів, вирівнювання і чистоту інтонації. Одним з закидів рецензента була відсутність у програмі творів М. Лисенка – тим більше, що відзначалося якраз столітній ювілей М. Лисенка.

Станіславівський хор «Думка» під керівництвом М. Колесси отримав першу нагороду серед т. зв. репрезентативних хорів на Першому Красвому конкурсі хорів, який проводився 1942 року у Львові до століття класика української музики. Під батугою М. Колесси на конкурсі хор виконав «Що то за грім» Ф. Колесси, «Крилець, крилець» В. Матюка, народну пісню «Чорна рілля» в обробці С. Людкевича, хор «Закувала та сива зозуля» з «Вечорниць» П. Ніщинського та «Даремне пісне» Д. Січинського⁵⁰. М. Колесса разом з С. Людкевичем були членами журі конкурсу, які у приміщенні Українського Центрального Комітету здійснювали обговорення виступів⁵¹.

⁴⁸ Самотос-Баєрле Н. *Микола Колесса. Сто років молодості: спогади*. Львів: Аверс, 2014. С. 215.

⁴⁹ Людкевич С. Небуденний концерт української пісні. Станіславівський хор «Думка» у Львові. Людкевич С. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упоряд., ред. З. Штундер. Т.2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 624.

⁵⁰ *Альманах I Красвого Конкурсу Хорів у Галичині у сторіччя народин Миколи Лисенка*. Матеріали зібрав Др. Е. Цегельський, зредагував М. Семчишин. Львів, 1943. С. 32.

⁵¹ *Альманах I Красвого Конкурсу Хорів у Галичині у сторіччя народин Миколи Лисенка*. Матеріали зібрав Др. Е. Цегельський, зредагував М. Семчишин. Львів, 1943. С. 28.

23 травня 1943 р. обидва митці були у Станіславові на відкритті надмогильного пам'ятника Д. Січинському, на якому Людкевич виступив з промовою.

З поверненням в 1944 р. радянської влади до Галичини С. Людкевич та М. Колеса повернулися до праці у Львівській державній консерваторії. 1945 р. радянська влада проводила відзначення столітнього ювілею М. Лисенка, не визнаючи відзначення ювілею під німецькою окупацією 1942 р. М. Колеса брав участь у вечорі пам'яті М. Лисенка, що відбувся 26 березня 1945 р. у приміщенні театру ім. М. Заньковецької, а 29 березня відбулася святкова наукова сесія у консерваторії, на якій виступив С. Людкевич з доповіддю «Форма солоспіву у Лисенка». З нагоди вшанування ювілею при Львівській консерваторії була відкрита кімната-музей М. Лисенка. Серед учасників відкриття цієї кімнати були і обидва митці – їх бачимо на відомому фото з цієї нагоди⁵² (фото 4).

У той час М. Колеса як диригент багато виступає з виконанням творів С. Людкевича: 8 липня 1945 р. він диригує «Кавказом» у Львові, а 5 грудня того ж на творчому звіті львів'ян у Києві – «Каменярами». 24 березня 1946 р. бере участь у авторському концерті С. Людкевича, виконуючи «Каменярі», «Колядницю», першу частину «Кавказу», а також світову прем'єру скрипкового концерту, солісткою в якому виступила Леся Деркач. 20 жовтня 1946 р. під батуту М. Колесси відбулася світова прем'єра «Пісні юнаків» С. Людкевича.

1947 року на Україну з Москви було підіслано музикознавця В. Виноградова для ознайомлення зі станом розвитку української музики. Доповідь Виноградова «Шляхи

Фото 4. Учасники відкриття музейної кімнати Миколи Лисенка у Львівській консерваторії і вечора пам'яті композитора. В першому ряду сидять зліва направо: Остап Лисенко (син композитора), Левко Ревуцький, Соломія Крушельницька, Філарет Колеса, Станіслав Людкевич, Василь Барвінський. У другому ряді стоять зліва направо: Андрій Штогаренко, Юрій Крих, Роман Сімович, Осип Москвичів, Михайлов, Тарас Шухевич, Володимир Тіпаков, Дарія Колеса-Залеська, Микола Колеса. Львів, березень 1945 р.

⁵² ММСЛ, інв. № 3923.

розвитку української музики», яку він виголосив у Спілці композиторів України як підсумок свого знайомства, була опублікована в газеті «Радянське мистецтво» 2 квітня 1947 р. Під звинувачення в національній обмеженості і чужому для радянської музики імпресіонізму попали і львівські композитори. Крім цього доповідь громила школу В. Новака, з якої вийшов М. Колесса. Доповідь обговорювалася на кількох засіданнях Львівського відділення Спілки композиторів України за присутності і М. Колесси. На одному з них, 17 липня 1947 р. з ґрунтовною промовою-відповіддю на статтю виступив С. Людкевич, який зокрема зазначив: «Не можна нам також добре розуміти, що мав би означати оцей вислів т. Виноградова «французько-гуцульський уклон» львівських композиторів. Усім відомо, що до гуцульської тематики з львівських композиторів підходив один М. Колесса, а щойно в час радянської дійсності – Сімович, а французького впливу у творах львівських композиторів доволі трудно дошукатись»⁵³.

1–5 квітня 1948 р., незабаром після і сумнозвісної партійної постанови «Про оперу В. Мураделі «Велика дружба», тривав пленум Спілки радянських композиторів України, на якому С. Людкевич був присутній і кілька разів виступав і згадував про творчість М. Колесси. Зокрема, згідно стенограми промови 3 квітня 1948 р., описуючи творчі набутки спілки, С. Людкевич сказав про творчість приятеля: «Колесса Микола відстає. Він має ще не закінчену четверту частину симфонії і деякі масові хорові пісні»⁵⁴.

М. Колесса і С. Людкевич були примусово відправлені у складі цілої делегації львівських композиторів (А. Кос-Анатольський, Є. Козак, Р. Сімович) на Всесоюзний з'їзд радянських композиторів, що відбувався з 19 по 25 квітня 1948 р. у Москві і був присвячений обговоренню партійної постанови. За спогадом М. Колесси, «коли за формалізм стали лягати середньоазійських композиторів, Людкевич не витримав і почав тихенько сміятись: «Які ж вони пильні! Навіть у Середній Азії, в їх музиці, і то знайшли формалізм!». Його реакцію можна було зрозуміти – адже східна музика взагалі ґрунтується на цілком інших засадах, ніж європейська, то в якому формалізмі їх можна було підозрювати?»⁵⁵.

Того ж року С. Людкевич був присутній у Києві на Другому пленумі Спілки, який проводився 2–3 грудня. Характеризуючи творчість побратимів по перу, 2 грудня С. Людкевич говорив: «Щодо композиторів Сімовича, Колесси і Солтиса, то треба констатувати, що їх творчість є, так би мовити, загальмована, вони з різних причин не могли побороти свої недоліки так скоро, щоб дати певні результати»⁵⁶. Слід уточнити, що ці «колючі» зауваги щодо М. Колесси не мали на меті розвінчання творчості приятеля по цеху, а навпаки – були формою дипломатичного захисту від ідеологічної критики.

Обидва діячі були присутні та виступали на зборах Спілки композиторів 10 березня 1949 р. з нагоди річниці партійної постанови. У своїй промові на цьому засіданні

⁵³ Людкевич С. Виступ на загальних зборах львівського відділення СКУ присвячених обговоренню статті В. Виноградова «Шляхи розвитку української музики», 17.VII.1947. Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упоряд. З. Штундер. Т. 1. Львів: Видавництво М.П. Коць, 1999. С. 161.

⁵⁴ Людкевич С. Виступ на Першому пленумі Спілки радянських композиторів України 3.IV.1948 р. Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Упоряд., ред. З. Штундер. Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 684.

⁵⁵ Кияновська Л. *Син століття Микола Колесса в українській культурі ХХ віку: сім новел з життя артиста*. Львів: НТШ, 2003. С. 166.

⁵⁶ Людкевич С. Виступ на другому пленумі Спілки радянських композиторів України 3.IV.1948 р. Людкевич С. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд., ред. З. Штундер. Т. 2. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. С. 688.

М. Колесса навіть згадав про недавню безпідставну заборону виконання симфонічної поеми «Дніпро» С. Людкевича, вважаючи підставою такої заборони думку якогось космополіта з Харкова, що твір С. Людкевича націоналістичний⁵⁷.

Обидва митці були присутні на Четвертому пленумі правління Спілки Композиторів, який відбувався 4–13 травня 1950 р. у Києві. На концертах до пленуму 12–13 травня під диригентурою М. Колесси виконувалися твори С. Людкевича: Скрипковий концерт, «Рондо юнаків» та у виконанні «Трембіти» «Пісня про Сталіна» і «Гей, слов'яни». А 30 грудня 1950 р. у львівській філармонії М. Колесса диригував авторським концертом С. Людкевича, в програмі якого звучали «Пісня про Сталіна», «Кавказ», «Каменярі», «Пісня юнаків».

На спілчанських засіданнях правління С. Людкевич і М. Колесса були у Москві 23 січня 1951 р., а в лютому того ж року обох композиторів запросили до Києва для підготовки виконання «Кавказу» під час Декади українського мистецтва у Москві в червні того року. М. Колесса диригує того року у Києві на п'ятому пленумі свою першу симфонію і «Кавказ» С. Людкевича, а в червні першу частину «Кавказу» виконано у Москві на Декаді українського мистецтва під керівництвом М. Колесси і за присутності автора твору⁵⁸.

На дванадцятому пленумі Спілки композиторів, який тривав у Києві від 19 грудня 1955 р. М. Колесса виступив з виконанням «Заповіту» С. Людкевича.

1952 року у Львівській консерваторії вшанували 110-річний ювілей М. Лисенка і на засіданні кафедри до цієї нагоди з доповідями виступили і С. Людкевич, і М. Колесса. З 1953 до 1965 року М. Колесса обраний ректором Львівської консерваторії. За спогадами композитора відразу по обнятті посади ректора до його кабінету зайшов С. Людкевич привітати свого колегу з відповідальною посадою⁵⁹. Побачивши в кабінеті інструмент, за словами М. Колесси, С. Людкевич «завважив з усмішкою, що я тут зможу навіть компонувати»⁶⁰.

Того ж 1953 року, 31 жовтня М. Колесса виступав у концерті з творів С. Людкевича, що був приурочений до 50-річчя Львівської консерваторії. У виконанні «Трембіти» під його виконанням прозвучала перша частина «Кавказу», скрипковий концерт (соло О. Деркач) та кантата «Україні» (солістка О. Бандрівська).

В час святкування 75-річного ювілею С. Людкевича на ювілейному вечорі 17 січня 1955 року був у складі ювілейної комісії, а також диригував повністю «Кавказ» у першому відділі ювілейного концерту. Взагалі, М. Колесса чимало виступав з виконанням творів С. Людкевича, особливо у 50–60-ті роки ХХ ст. За його спогадами у той час він виконував «Пісню юнаків», «Колядницю», фортепіанний, скрипковий концерти, «Прикарпатську симфонію», «Каменярі», «Заповіт» та інші. Ураховуючи інтенсивність і багатство колессівських інтерпретацій творів С. Людкевича і до того часу (ще з 30-років, коли обоє працювали в Музичному інституті), то без перебільшень можна

⁵⁷ Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Т. 2: 1939–1979*. Львів – Жовква: Місіонер, 2009. С. 86.

⁵⁸ Програма концерту в московському Колонному Домі Союзів – у домашньому архіві С. Людкевича (ММСЛ, інв. № 2657).

⁵⁹ Гоян Я., Пилип'юк В. *Микола Колесса. Лицар нації*. Львів: Світло й тінь, 2003. С. 147.

⁶⁰ Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання доповнене. Львів: Місіонер, 2014. С. 50. У тексті спогадів у цьому фрагменті М. Колесса мабуть помилково зазначає, що посаду ректора обняв з жовтня 1958 року.

стверджувати, що М. Колесса чи не найбільше виконував творів свого приятеля, багато з них прем'єрував, а С. Людкевич в особі М. Колесси знайшов унікального, глибокого, безмежно відданого диригента своїх творів (фото 5).

На засіданнях Спілки композиторів ще з 1956 р. планували видати партитуру «Кавказу» С. Людкевича. У зв'язку з у зв'язку з відзначенням 1961 року роковин смерті Кобзаря, завдяки старанням А. Кос-Анатольського справу було піднято наново. Крім того, настирливо ініціювалося здійснити запис цього твору на платівку тим більше, що така нагода видавалася реальною у зв'язку з гастролями львівського філармонічного оркестру у Києві.

1961 року С. Людкевич звернувся до М. Колесси з пропозицією відредагувати партитуру «Кавказу» для майбутньої публікації. Микола Філаретович так описує процес роботи. «З великим запалом взявся я за редагування. Спочатку треба було рядок за рядком перевіряти усі ноти великої партитури, знаходити помилки і виправляти їх. Ця важка і копітка робота зайняла мені більше як півроку. Потім прийшлося попрацювати над динамічними та темповими позначеннями, різного роду лігами, наголосами тощо. Станіслав Пилипович живо інтересувався моєю роботою, приходив майже щоденно в мій

Фото 5. Василь Барвінський, Станіслав Людкевич, Микола Колесса на Високому замку у Львові. 1959 р.

кабінет, перевіряв зроблене, радив, висловлював свої побажання і т.п.»⁶¹. 1963 року партитура була видана разом з клавіром твору у київському видавництві «Музична Україна», здійсненим Ф. Надененком.

1964 року, коли у Києві С. Людкевичу вручали Шевченківську премію М. Колесса у статусі ректора консерваторії був у Києві і підтримував поздоровленнями свого приятеля.

Ймовірно, в 50–60-х роках М. Колесса як диригент здійснив з капелю «Трембіта» запис творів С. Людкевича. Диригент згадує, що після одного з пленумів Спілки Композиторів у Києві разом з Державним симфонічним оркестром УРСР і солістом – київським співаком Василем Козерацьким записали на магнітофонну стрічку виконання «Заповіту» і з цього запису згодом випущено грамплатівку⁶². У записаному виконанні було випущено сольну сопранову партію, яка долучається до солюючого тенора на словах «Отоді я і лани і гори». А 1963 року «Трембітою» та симфонічним оркестром Львівської філармонії під орудою М. Колесси записано на грамплатівку і видано запис «Кавказу» С. Людкевича⁶³. За спогадом диригента виконання, «У Львові ми записали на платівку і «Кавказ». На жаль із-за важких умов запису у нас головно у відношенні темпів та тонких агогічних відтінків не все вийшло, як би мені бажалось»⁶⁴.

Коли в другій половині 50-х років ХХ ст. С. Людкевич закупив собі у Львові ділянку і почав будівництво власного дому, М. Колесса старався допомогти композиторові. «В ті часи, коли він [С. Людкевич. – Я. Г.] ще жив на своїй холостяцькій квартирі, він не любив, щоби його відвідували – згадує М. Колесса. – Зате після того, як поселився в своєму власному домі, а головно після одруження, коли то в його хаті запанував зразковий лад, а на городі появилися квіти, посаджені дбайливою рукою, Станіслав Пилипович радо вітав у себе гостей»⁶⁵. Справді, після поселення у власному домі в 1960 р., а згодом – після одруження С. Людкевича зі З. Штундер у 1973 році, М. Колесса був частим гостем у власному помешканні композитора на вул. Військовій, 7 (нині – Людкевича, 7). У спогадах про автора музичного «Кавказу» М. Колесса згадує чимало своїх відвідин людкевичевого дому у той час як самостійних, так і у товаристві інших осіб (Є. Козак, Р. Сімович) з різних нагод: прослуховування платівок на програвачі, М. Колесса грав композиторові на фортепіано свою Прелюдію і фугу для органу. Одна з найвідоміших фотографій 1978 р., яка нині експонується в Меморіальному музеї С. Людкевича, фіксує спілкування обох митців в робочому кабінеті С. Людкевича в його будинку⁶⁶ (фото б).

⁶¹ Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання доповнене. Львів: Місіонер, 2014. С. 53.

⁶² Грамплатівка: С. Людкевич. «Заповіт» сл. Т. Шевченка. Государственная капелла УРСР «Трембіта» (художественный руководитель П. Муравский). Солист – В. Козерацкий. Государственный симфонический оркестр УРСР. Дирижер Н. Колесса. Мособлсовнархоз РСФСР, Апрельский завод граммпластинок. Д-3692-93. Грамплатівка зберігається у фондах Меморіального музею С. Людкевича (інв. № 2351).

⁶³ Грамплатівка: С. Людкевич. «Кавказ» симфонічна кантата сл. Т. Шевченка. Державна капела УРСР «Трембіта», симфонічний оркестр Львівської філармонії. Диригент М. Колесса. Московнархоз РСФСР, Апрельский завод граммпластинок. 33Д-011719-20 Платівка зберігається у фондах Меморіального музею С. Людкевича (інв. № 2357).

⁶⁴ Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання доповнене. Львів: Місіонер, 2014. С. 50.

⁶⁵ Колесса М. Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників*. Упоряд. З. Штундер. Друге видання доповнене. Львів: Місіонер, 2014. С. 54.

⁶⁶ ММСЛ, інв. № 2267, 2273, 4086.

Фото 6. Микола Колесса у гостях у Станіслава Людкевича у помешканні на вулиці Військовій (нині – Людкевича), фото зроблене у робочому кабінеті С. Людкевича. 1978 р.

24 січня 1979 р. у львівській філармонії відбулися урочистості з нагоди 100-ліття С. Людкевича, в рамках яких симфонічний оркестр і хорова капела «Трембіта» під керівництвом М. Колесси виконали повністю «Кавказ». Диригент згодом згадував про це виконання: «Думаю, що найкраще вдалося виконати «Кавказ» 24 січня 1979 року, коли святкували сторіччя Станіслава Пилиповича [...]. Це був історичний вечір, і, здається, я ніколи не відчував такої високої відповідальності за виконання цього прекрасного і величного твору. І, знаєте, може, це почуття, яке я назвав би не земним, а небесним, допомогло мені відкрити для себе велику тайну: тільки цього вечора я зміг збагнути і опанувати цей твір так, як ніколи досі»⁶⁷ (фото 7).

А 28 січня М. Колесса серед інших представників інтелігенції і митців був присутній ювілейній гостині в помешканні композитора на вул. Військовій, 7. Меморіальний музей С. Людкевича у Львові зберігає низку фотографій з відзначення 100-літнього ювілею С. Людкевича, на яких чимало зазнямовано М. Колессу – як під час виконання твору на сцені, так і після завершення виконання разом з ювіляром⁶⁸.

До столітнього ювілею С. Людкевича М. Колесса написав також статтю «Кілька слів про диригентську діяльність С.П. Людкевича», яка побачила світ у виданому в упорядкуванні Марії Загайкевич у Києві збірнику статей «Творчість С. Людкевича»⁶⁹ уже після

⁶⁷ Гоян Я. Пилипчук В. *Микола Колесса. Лицар нації*. Львів: Світло й тінь, 2003. С. 161.

⁶⁸ Одне з таких фото – ММСЛ, інв. № 3866.

⁶⁹ Колесса М. Кілька слів про диригентську діяльність С. П. Людкевича. *Творчість С. Людкевича*: 36. ст. Упоряд. М. Загайкевич. Київ: Музична Україна, 1979. С. 196–204.

Фото 7. Микола Колесса і Станіслав Людкевич під час концерту до 100-річного ювілею С. Людкевича у Львівській філармонії. Львів, 24 січня 1979 року

смерті композитора. Стаття здійснює огляд життєдіяльності з акцентуванням його виступів як диригента до 1939 р. Вона є фактично насиченою, хоч і містить окремі неточності (як згадуване вище виконання «Кавказу» 1914 р.), а іноді уникає точної вказівки часу виступу (наприклад про Шевченківський вечір 1939 р.). Основні висновки, до яких доходить М. Колесса, що диригентська діяльність не була основною сферою діяльності С. Людкевича, а була покликана здебільшого необхідністю, бо ніхто інший не міг цього краще зробити. На думку М. Колесси, С. Людкевич не володів технікою диригування, але його манеру диригування добре розуміли хористи, робота на репетиціях концентрувалася довкола опрацювання фразування, динаміки та агогіки.

1980 р., ймовірно на прохання З. Штундер, М. Колесса написав дуже цінні спогади «Мої спомини про Станіслава Пилиповича Людкевича», в яких простежив в основному всі основні події своїх взаємин з композитором впродовж майже 70 років їх спілкування. Спогади містять трохи радянської риторики, але гарно поєднують фактичну канву взаємин з влучною і багатою характеристикою С. Людкевича як людини, його побуту тощо.

Микола Філаретович навідувався до меморіального музею свого приятеля, який почав функціонувати у колишньому помешканні С. Людкевича на вул. Військовій, 7. Один з таких візитів, коли Микола Філаретович, вже сидячи на возику, побував у музеї з донькою Харитиною і Галею, задокументовані збереженими фотографіями. Приймала шановних гостей і провела їм екскурсію Зеновія Костянтинівна Штундер.

Отож, у контактах обох митців чітко простежується два виміри. Перший – суспільний, музично-громадський: це – їх педагогічна робота у Вищому музичному інституті, а відтак – у Львівській державній консерваторії, співпраця у СУПРОМі, Спільці композиторів, участь в музичному (концертному) житті тощо. На цьому рівні М. Колесса поруч з С. Людкевичем стали фігурами в історії української музики, діячами, заслуги яких годі переоцінити, плодам співпраці яких постійно завдячуватиме сучасний розвиток музичної культури. Другий вимір – більш особистісно-творчий, адже ті взаємини були значущими і плідними для кожного з них: для М. Колесси С. Людкевич – вчитель

з дитячих років (в гімназії та Вищому музичному інституті), авторитетний порадник в композиторській творчості, якому М. Колесса під час навчання у Празі завдячував своїм композиторським дебютом у Львові (1929 р.). С. Людкевич в особі М. Колесси знайшов не тільки відданого друга по життю (особливо в радянські роки), але й диригента, який, почавши з 30-х років ХХ ст., чи не найбільше прем'єрував і виконував твори С. Людкевича.

Додаток

Листи Миколи Колесси до Станіслава Людкевича

№ 1

Прага, 4.Х.28.

Високоповажаний Пане Доктор!

Сьогодні вислав я, взглядно Консерваторія, цілий готовий матеріял суїти⁷⁰ (45 голо-сів) враз з партитурою. Пересилка коштувала 10 К. В архіві надали від Тов. ім. Лисенка кауцію⁷¹ в сумі 100 К. Просив також архівар Dr. Vlažek, щоби в партитурі і в поодиноких голосах нічого не писати. Матеріял визичений на протяг місяця (можнаби евентуально продовжити). Дуже би Вас просив, Пане Доктор, щоби Ви були так ласкаві прислати мені офіційне повідомлення чи запрошення взяти участь, то є диригувати на ювілею Товариства⁷², який то документ є мені кончено потрібний до узискання поворотного віза в тутешнім польськiм консуляті. Я мушу мати певність, що без перешкоди буду міг повернути до Праги. Не маючи сеї певности не міг би я пускаться в дорогу.

Остаюсь з найглибшим поважанням М. Колесса.

Меморіальний музей Станіслава Людкевича у Львові (далі – ММСЛ). Рукопис чорним чорнилом на двох сторонах сіро-світло-коричневої поштової картки (8,8 x 13,8 см), адресованої чеською мовою С. Людкевичу до Львова у Музичне Товариство ім. Лисенка на бул. Шашкевича, 5.

№ 2

Прага 17.Х.1928

Високоповажаний Пане Доктор!

Дуже Вам дякую, що ласкаво повідомили мене о одержанню нот і дивує мене дуже, що надійшли так пізно. Що до того, що не буду міг собі сам диригувати свою суїту, то я на се був приготований. Прошу лиш Вас дуже а дуже, пане Доктор, щоби Ви самі вивели мою суїту, бо мені на сім залежить. Кауцію, оскільки се лиш не буде справляти трудностей, прошу прислати. Як пішла проба зі суїтою? Прикро би мені було, колиби там в партитурі були які помилки, котрі би Вам перешкаждали в спокійнім робленню проб.

⁷⁰ Йдеться про оркестровий твір М. Колесси «Українську суїту», написану композитором під час навчання композитора у Празі.

⁷¹ Кауція (кавція) – грошова застава, заклад.

⁷² Йдеться про відзначення 25-літнього ювілею Музичного товариства ім. М. Лисенка. Про програму святкування ювілею Товариства допис: Новинки. З музичного життя. *Діло*. 1928 № 276. 12 грудня. С. 4. Новинки. Ювілейні концерти Т-ва ім. Лисенка. *Діло*. 1928 № 279. 15 грудня. С. 3. Ювілей Вищого Музичного Інституту ім. М. Лисенка у Львові. *Новий час*. 1928, № 154. 17 грудня. С. 3. «Українська суїта» М. Колесси була виконана на урочистому концерті з нагоди ювілею.

Остаюсь з найглибшим поважанням М. Колесса.

ММСЛ. Рукопис чорним чорнилом на двох сторонах сіро-світло-коричневої поштової картки (8,8 x 13, 8 см), адресованої чеською мовою С. Людкевичу до Львова у Музичне Товариство ім. Лисенка на вул. Шашкевича, 5.

№ 3

Прага, 27.X.1928

Високоповажаний Пане Докторе!

Дякую Вам дуже за Вашу картку. Тішусь, що проби суїти пішли гладко і не справили Вам якихсь більших труднощів. В коломийці при букві 6 горни 2 і 4 мають мати ес. В скерцу, в 3 і 2 такті від кінця горни 2 і 4 мають бути нотовані в басовім ключі і мають звучати g-as. Зате в останнім такті мають бути нотовані в віоліновім ключі і мають звучати fis-as. В 3 такті ві кінці здалося зробити *fp*, щоб сольо тімпанів маркантно вийшло. В тім місци добре би ужити твердих паличок. Дуже мені мило, що Ви, Пане Докторе, сам диригуєте суїту і робите мені сим дуже багато.

Здоровлю Вас щиро і остаюсь з глибоким поважанням М. Колесса.

ММСЛ. Рукопис чорним чорнилом на двох сторонах сіро-світло-коричневої поштової картки (8,8 x 13, 8 см), адресованої чеською мовою С. Людкевичу до Львова у Музичне Товариство ім. Лисенка на вул. Шашкевича, 5.

№ 4

Прага, 21.XII.1928.

Високоповажаний Пане Доктор!

Передусім щиро дякую Вам за дуже совісне виведення моєї «суїти». Се, що вона була на програмі Ювілейного концерту Музичного Товариства ім. М. Лисенка⁷³, як також і се, що репрезентант музичної культури у нас, в Галичині, котрим саме є Ви, Пане Доктор, піднявся вивести першу мою орхестральну композицію, є для мене великою честю. Розумію вповні, що виведення не могло бути бездоганне, а то з технічних причин, як приміром незіграна, штукована орхестра, труднощі з робленням проб і т. п. Однак сам факт, що моя суїта була грана у нас, на рідній землі, значить для мене вже дуже багато. Дуже відрадним явищем є се, що наша публіка зачинається інтересуватися музикою. Суспільність треба і в сім напрямі виховувати, а на сім полі маєте Ви, Пане Доктор, також великі заслуги. Що до поодиноких частин моєї суїти, то мені найбільше подобається 2-га і 3-тя части. Найменше ціню IV-ту част, коломийку. Найліпше в орхестрі звучить після мене I-а і III-а част. За бліда інструментально є коломийка, вже при кінці. Проф. Шін⁷⁴, котрий мене тамтого року вчив, радить мені переробити трохи

⁷³ Рецензія на концерт: Свято української музики. В 25-ліття існування Вищого Музичного Інституту у Львові. *Діло*. 1928 № 282. 19 грудня. С. 2. Кудрик Б. З концертової салі. Ювілей Музичного товариства ім. Лисенка. *Діло*. 1928. № 286. 26 грудня. С. 3–4.

⁷⁴ Отакар Шін (Šin Otačar, 23.04.1881, Рокитно (коло Нового Міста на Моравщині) – 21.01.1943, Прага) – чеський композитор і педагог. Здобуттю ним музичної освіти передувало його навчання на будівельному відділі німецької промислової школи в Брно (1896–1898), відтак навчання солодовництва (пивоваріння) в Новому місті (1898–1900). Починав свою трудову діяльність О. Шін пивоваром у Вратіславичах над Нісоу (1900–1905). Працюючи пивоваром, у віці 24 років 1900 року почав навчання у Празькій консерваторії у Йос. Клічка (Klíčka) і К. Штекера (K. Steker) по композиції та Йос. Іранка (Jos. Jiráňka) по фортепіано. Був членом співацького товариства “Škroup” (1909–1912 рр.). Працювати на музично-освітній ниві почав помічником викладача музично-теоретичних предметів (1919) у консерваторії, відтак з 1920 року став повноправним

сей кінець. У проф. Новака маю багато праці: дуже мене взяв в руки. Мушу писати се, що він каже, щож приходить ся мені нераз дуже тяжко. Тепер скінчив я *Chaconn*'у для фортепяну, що має бути 1-ою частию циклічної фортепянової композиції⁷⁵. Ноти ще не прийшли, але думаю, що на днях тут будуть. Ще раз сердечно дякую Вам, Пане Доктор, за все, здоровлю Вас щиро і остаюсь з глибоким поважанням М. Колесса.

ММСЛ. Рукопис чорним чорнилом з одного боку пожовклого аркуша (27,3 x 20,8 см) зі слідами поздовжнього і поперечного згинів. Друга сторінка аркуша порожня і незаповнена. З листом зберігся конверт, адресований чорним чорнилом чеською мовою С. Людкевичу до Львова, на вул. Крашевського, 23.

викладачем (професором) консерваторії, а впродовж 1922–1924 років виконував навіть якусь адміністративну роботу в консерваторії Отакара Шіна М. Колесса навчався у Празькій консерваторії з другого по четвертий курс (1925–1928) і закінчив у нього курс композиції «Українською сюїтою» для симфонічного оркестру. Крім М. Колесси з галичан у О. Шіна навчався Роман Сімович.

⁷⁵ Йдеться про фортепіанний цикл «Пасакалія, скерцо і фуга», роботу над яким М. Колесса закінчив 1929 р., навчаючись у В. Новака. Цикл присвячений Любці Колессі, але першим виконавцем циклу був чеський піаніст Ян Ермль. З українських піаністів в Галичині цикл виконувала Галя Левицька.